

N:o 65.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1899, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Vara köping af ett område af länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Vara Stommen n:o 9.

(I. A.)

Under åberopande af bilagdt utdrag af protokollet öfver civilärenden den 6 mars innevarande år, har Kongl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten proposition (n:o 69) föreslagit Riksdagen medgifva, *dels att från länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Vara Stommen n:o 9 i Vara socken och Barne härad af Skaraborgs län finge till Vara köpings kommun med full eganderätt öfverlätas ett jordområde om 17,768 hektar, å en af förste landtmätaren A. F. Hjorth år 1895 upprättad karta be-tecknad med litt. C, mot en köpeskilling af 43,000 kronor samt på vilkor i öfrigt:*

att köpeskillingen erlades vid tillträdet och af kommunen inbetalades till statskontoret;

att området finge af kommunen tillträdas den 14 mars 1901; samt

att kommunen skulle ensam vidkännas alla med köpet förenade kostnader;

dels ock att nämnda köpeskilling finge, på samma sätt som köpeskillingarne för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Af ofvan omförmälda statsrådsprotokoll inhemtas, hurusom, sedan byggnadsnämnden i Vara köping väckt fråga om förvärfvande af eganderätt till jord från länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Vara Stommen n:o 9 för att

sättas i tillfälle genomföra den för köpingen fastställda regleringsplanen, köpingens invånare å kommunalstämma den 26 juni 1894 beslutit att hos Kongl. Maj:t göra ansökning om rätt för köpingen att, enligt förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, till sig lösa den frågavarande marken och uppdragit åt kommunalnämnden att vidtaga för ändamålet erforderliga åtgärder.

På föranstaltande af kommunalnämnden hade i följd häraf genom förste landtmätaren A. F. Hjorth, med biträde af gode män, efter vederbörligt förordnande, två områden af berörda boställe, hvilka syntes kunna ifrågasättas till inlösen, blifvit uppmätta och kartlagda, nemligen dels det s. k. *lilla förslaget* upptagande ett med litt. A å den år 1895 upprättade kartan betecknad område af 12,855 hektar, beräknadt till $\frac{1}{3}$ mantal och omfattande hufvudsakligen endast den i byggnadsplanen ingående marken, dels ock det s. k. *stora förslaget*, innefattande ett under litt. C upptaget område af 17,768 hektar, uppskattadt till $\frac{1}{6}$ mantal samt bestående af, förutom hela det mindre området, jemväl annan mark, hvars förvärfvande vore för köpingen gagneligt; och skulle, allt eftersom det mindre eller det större området komme att af köpingen förvärfvas, för bostället återstå, i förra fallet egor om 62,935 hektar, motsvarande $\frac{2}{3}$ mantal, och i senare fallet egor om 58,022 hektar med $\frac{1}{3}$ mantal.

Enligt värdering, förrättad af godsegaren, ledamoten af Riksdagens Första Kammare A. Weinberg och dåvarande ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, godsegaren A. Magnusson i Salstad med biträde af kommissionslandtmätaren H. O. Lundin, vid hvilken förrättning beräknats högst 8,000 kronor och lägst 1,250 kronor för den i regleringsplanen ingående, till byggnadsqvarter afsedda marken och 1,000 kronor för all den öfriga jorden, allt per hektar, hade det mindre området uppskattats till 37,291 kronor 22 öre och det större området till 42,204 kronor 22 öre eller i medeltal för hvarje hektar af sistnämnda område 2,375 kronor 29 öre.

Å kommunalstämma den 11 september 1896 hade beslutits, att köpingen skulle söka förskaffa sig eganderätt till det större af ofvan berörda områden, mot hvars värde, sådant det blifvit uppskattadt, stämman icke haft något att anmärka; och hade i följd häraf kommunalnämnden uti en till Kongl. Maj:t den 5 oktober 1896 ingifven skrift — med förmålan att genom detta områdes förvärfvande vunnnes möjlighet att genomföra nödiga gaturegleringar, att erhålla egen mark till nödig marknadsplats för de månatligen förekommande stora kreaturstorgdagarna

och för en tillämnad kloakledning och att anlägga en offentlig park, samt för enskilde att förvärfva sig eganderätt till af dem redan bebyggda tomter, samt under framhållande att köpingen icke hade för afsigt att vid upplåtandet af tomter bereda sig någon direkt förtjenst å detta jordköp — anhållit, det Kongl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att det måtte tillåtas köpingssamhället att köpa ifrågavarande område om 17,768 hektar af länsmansbostället Vara Stommen till det föreslagna priset af 42,204 kronor 22 öre, hvaremellertid, derest hinder mötte för förvärfvandet af detta område, köpingen förklarar sig villig åtnöja sig med det mindre området, 12,855 hektar, till ett pris af 37,291 kronor 22 öre.

Öfver denna ansökning hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, till följd af remiss, hört boställets innehafvare, länsmannen A. Ryman, och kronofogden i Barne fögderi; och hade Ryman uti särskilda skrifter anfört hufvudsakligen, att han, som uppbure de med länsmanstjensten förenade löneförmåner utan förbehåll om skyldighet att underkasta sig förändring i dessa, genom bifall till den gjorda ansökningen skulle drabbas af en afsevärd årlig minskning i inkomster, samt på grund näraf hemställt, att ansökningen måtte lemnas utan afseende.

Kronofogden hade deremot förordat ansökningen och dervid, bland annat, framhållit, hurusom på det ifrågavarande området af bostället flera personer åt sig uppfört bostäder och andra byggnader utan annan säkerhet för dessas bibehållande än det tillstånd, som lemnats dem af nuvarande indelningshafvaren; att då en efterträdare i tjensten ej kunde vara bunden af de vilkor, som företrädaren lemnat, eller kanske icke ens ansåge sig ega rätt att tillåta något intrång på åkerbrukets område, tydligt vore, huru rent af samhällsvådligt det kunde blifva, att en stor del af köpingens invånare slagit ned sina bopålar på så lösa grunder, att de hvilken dag som helst löpte fara, att deras byggnader jemnades med marken; att som de fleste husegarne vore arbetsfolk, hvilkas enda sparpennning nedlagts på uppförandet af de hus, de bebodde, det vore synnerligen angeläget för dem att komma i tillfälle att förvärfva eganderätt till de af dem bebygda tomtplatserna; samt att, äfven om det ifrågavarande området fränhändes bostället, ändock återstode omkring 117 tunnland af boställets jord eller betydligt större areal, än som i allmänhet innehades af länsmän.

Med öfverlemnande af berörda yttranden hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgifvit eget utlåtande af den 31 december 1896 och deri, på de i ansökningen och af kronofogden anförda skälen samt

enär köpingssamhället utan att erhålla eganderätt till det ifrågasatta området saknade möjlighet att genomföra den af Kongl. Maj:t redan fastställda plan för köpingsområdets ordnande och bebyggande, och det idoga, framåtsträfvande samhället skulle på ett synnerligen betänkligt sätt hämmas i sin utveckling, derest icke tillfälle bereddes att inom dess område förvärfva byggnadstomter med full eganderätt, förordat, att köpingssamhället finge förvärfva eganderätt till det större af de två ifrågakomna jordområdena, samt i öfrigt anfört, att, hvad anginge den erbjudna köpeskillingens belopp, denna, hvilken på sätt ofvan nämnts, i medeltal uppginge till 2,375 kronor för hvarje hektar, syntes fullt nöjaktig, men att, som köpingssamhället genom jordens förvärfvande skulle inträda i rättigheten att uppbära de jemförelsevis höga afgifter, hvilka till nuvarande boställshafvaren erlades för en del tomtplatser å området, köpeskillingen likväl syntes kunna lämpligen afrundas till jemnt 43,000 kronor.

Till följd af härå erhållen remiss hade kammarkollegium och statskontoret den 20 maj 1898 afgifvit utlåtande; och då boställshafvaren bestridt den gjorda framställningen, samt skyldighet till afstående för det afsedda ändamålet af ifrågavarande område utaf boställets mark icke under annan förutsättning kunde honom åläggas, än att köpingen vunnit behörigt tillstånd till samma områdes förvärfvande i den ordning, kongl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 anvisade, men ansökningen icke åsyftade sådant tillstånd, hade embetsverken hemställt, att framställningen icke måtte till vidare åtgärd föranleda.

Med anledning af hvad kammarkollegium och statskontoret sålunda anfört, hade köpingens röstberättigade invånare å kommunalstämma den 31 oktober 1898 beslutit hos Kongl. Maj:t anhålla, att, derest den förut gjorda ansökningen icke kunde oförändrad bifallas, beloppet af den inlösningssumma, som skulle erläggas för ifrågavarande för kommunen nödiga jordområde, måtte få bestämmas i den ordning, som föreskrefves i nyssnämnda förordning den 14 april 1866; och hade kommunalnämnden med skrifvelse den 11 november 1898 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt berörda ansökning.

Anbefalda att afgifva utlåtande i anledning af hvad i ärendet förekommit, sedan embetsverken senast yttrat sig, hade kammarkollegium och statskontoret den 17 sistlidne februari, jemte anmälan att länsmannen Ryman den 25 januari innevarande år affidit samt att i följd deraf bostället, hvarå, vid det förhållande att Ryman till tjensten konstituerats redan år 1877, hans sterbhusdelegare författningsenligt egde

åtnjuta fardagsrätt, af sterbhuset komme att den 14 mars 1901 afträdas, i öfrigt meddelat och erinrat, att afkomsten af bostället blifvit genom kollegii beslut den 16 december 1878 faststald att i stat upptagas till 1,220 kronor; att boställets bevillingstaxeringsvärde för år 1897 utgjort 36,000 kronor; samt att, på grund af Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut, meddeladt genom kongl. bref den 31 maj 1895, till apotekaren F. Lillja genom byte öfverlåtits ett område af 1,745 hektar af boställets mark, mot det att Lillja till bostället afstått ett område af 2,85 hektar af $\frac{1}{4}$ mantal Vara n:o 2 Anders Torstensgården och i mellangift derutöfver till statsverket erlagt ett belopp af 3,478 kronor 50 öre, hvarå länsmanen Ryman och hans rättsinnehafvare berättigats uppbära fyra procent ränta årligen, till dess bostället af dem afträddes eller dessförrinnan i sammanhang med ny uppskattning af bostället kunde blifva annorledes bestämdt. Och som efter Rymans sterbhus' afträde af bostället hinder af enskild rätt ej mötte att till köpingen då öfverlåta den afsedda marken, samt behofvet af det sökta egoförvärfvet äfven till det större omfång, som i ansökningen åsyftades, syntes vara nöjaktigt utredt, likasom den erbjudna köpeskillingen, afrundad till det af Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna belopp, jemväl enligt embetsverkens förmenande finge anses tillräcklig, hvartill komme, att området uppenbarligen kunde utan men för bostället såsom sådant undvaras, hade embetsverken hemstält om bifall till ansökningen sålunda att Kongl. Maj:t måtte i proposition föreslå Riksdagen medgifva, att det å förste landtmätaren Hjorths i ärendet företedda karta under litt. C upptagna område om 17,768 hektar af boställets mark finge till Vara köpings kommun med full eganderätt den 14 mars 1901 öfverlåtas mot en köpeskilling af 43,000 kronor, som kontant vid tillträdet till statskontoret inbetalades, med förbindelse jemväl för köpingen att ensam vidkännas alla med köpet förenade kostnader. Vidare hade embetsverken föreslagit, att nämnda belopp skulle disponeras i likhet med hvad i afseende å inflytande köpeskillingsmedel för försålda mindre kronoegendomar i allmänhet funnes stadgadt; och borde, i händelse af bifall till ansökningen, afkomsten af ifrågavarande boställe undergå förnyad uppskattning för behörigt bestämmande af det afdrag å kontanta aflöningen, som indelningshafvaren härefter hade att för boställsförmånen vidkännas, allt på sätt Kongl. Maj:ts skrifvelse angående lönereglering för vissa af de till landsstaten hörande tjenster den 31 maj 1878 derom innehölle.

För egen del har departementschefen anført, att vid jemförelse mellan den år 1892 för Vara stationssamhälle, hvaraf Vara köping enligt Kongl. Maj:ts medgifvande den 16 december 1892 bildats, faststald

regleringsplan och kartan öfver det område, köpingen nu önskade förvärfva, befunnes, att inom sistnämnda område fölle nästan hela köpingens bebyggda område öster om Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernväg. De anförda skälen för att köpingen skulle tillåtas inköpa det ifrågavarande området syntes departementschefen väl grundade, och hemställde han därför, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta förevarande proposition.

Enligt hvad vederbörande kronofogde i förevarande ärende anført, hafva å det ifrågavarande området flere personer åt sig uppfört bostäder och andra byggnader utan annan säkerhet för dessas bibehållande än det tillstånd, som lemnats dem af förre boställsinnehafvaren, samt att som de fleste husegarne vore arbetsfolk, hvilkas enda sparpennning nedlagts på de hus, de bebodde, det vore synnerligen angeläget för dem att komma i tillfälle att förvärfva eganderätt till de af dem bebyggda tomtplatserna.

Med afseende härå har utskottet velat framhålla, att omständigheterna synas med nödvändighet påkalla, att Vara köping, efter förvärfvande af berörda område, kommer att till innehafvarne af de bebyggda lägenheterna derå mot ett pris, som ej öfverstiger derå belöpande andel af köpingens inköpspris för området jemte godtgörelse för kostnader, försälja de bebyggda tomter, som icke måste till oafvisligt behof tagas i anspråk för köpingens räkning. Under uttalande häråf hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 april 1899.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.